

Miquel Àngel Vidal
El mètode
de composició

L'ECLECTICA

bromera

Premi de Narrativa
Blai Bellver

CRUSOE

El pare li havia dit que era paratge de naufragis. La costa feia una punta de llança i, com un mur de pedra, s'enfonsava mar endins fins a mig quilòmetre. Als peus de la terra descansava una barrera d'esculls submergits ran de la superfície: de dia les ones hi feien una rebava d'escuma que foragitava els vaixells, però de nit era completament invisible. El pare deia que centenars de cadàvers de navilis, que no havien pogut evitar aquell obstacle, reposaven en el fons oceànic, mig coberts per les arenes o sepultats del tot: esquelets enterrats de naus romanes, reduïdes a fragments, amb àmfores d'oli i de vi cobertes de petxines i líquens, de naus medievals o vikingues, esquarterades, amb una cuirassa de molsa, algues i vegetals marins, i també de fantasmagòrics galions francesos, sols carcassa i canons, habitats per pops, crancs i peixos àvids de recer i protecció. No mancava tampoc algun veler contemporani, amb els pals trencats i el mascaró de proa destravat, que havia començat a erosionar-se i es trobava, encara, en fase de lenta inhumació. Ell no n'havia pogut contemplar cap, d'aquelles meravelles soterrades dins la mar, perquè la paret de pedra cau en vertical i les aigües

són profundes. El pare deia que hi havia més de quaranta metres de fondària fins al cementiri de vaixells. Ell ho havia volgut comprovar bussejant i gairebé hi deixà la vida: a part de no albirar més que un fons negre com la nit, els corrents se l'emportaren mar endins i va haver de lluitar amb totes les seves forces durant hores per guanyar la costa i no perir entre els braços cobdiciosos de les entranyes marines que l'estiraven tenaçment i volien engolir-lo com a les naus.

El pare deia que fou testimoni de tres naufragis i que els tres havien estat una benedicció.

El primer, en una nit de tempesta ferotge, una goleta de quatre pals, que navegava amb pràcticament tot l'aparell arriat, fou empesa cap a la costa. Quan semblava que havia aconseguit esquivar els penya-segats, trobà el mur de pedra sota la panxa i encallà. Les roques li esqueixaren el ventre fins que el vaixell acabà esgrellant-se. Ell, arrecerat en una cova propera, esperà que amainés per si hi havia supervivents. L'endemà, a trenc d'alba, amb una mar llisa, planxada, no va distingir ni un sol cadàver. Tots s'havien enfonsat o la tempesta se'ls havia emportat mar endins. Per sort, un fragment de la proa havia quedat retingut entre els dits de pedra, que s'havien clavats a la quilla, com una queixalada, i no havien permès que se submergís. A l'interior, que estava obert de bat a bat, com si mostrés les vísceres, quedava la part amputada d'una cabina. Rescatà, entre mobles esventrats i el cos d'una dona que

havia quedat empalada en una de les quadernes (l'únic senyal que palesava que no fou un vaixell deshabitat), un cofre ple de sedes, de teles finíssimes i brocats. Eren bells teixits però gairebé no li havien servit de res perquè la vida a l'illa requereix de roba molt resistent i poc permeable. Després, la sort feu arribar una caixa de fusta a la deriva. En obrir-la, comprovà eufòric que contenia pots amb llavors de cereals, fruites i hortalisses. Malgrat l'aridesa de la terra, plena de rocam i pedra, havia pogut fer surar amb molts d'esforços tres tarongers i un petit hort en una encletxa de fang i terra, una mena de cràter d'una vintena de metres que en èpoques remotes degué obrir un meteorit en caure sobre l'illa.

Ara la majoria de plantes i d'arbres eren morts: sols tiges i troncs cadavèrics, pelats o conservant amb avarícia fulles músties. Mentre el pare en va tenir cura, malgrat ser esquifits, raquítics, tant els arbusts com els fruits de l'hort sobrevisqueren, però després, en morir, ell no va saber mantenir-los. Van anar perdent el vigor fins que s'assecaren i es podriren. Tampoc no va aconseguir que creixessin les llavors que li havien sobrat al pare i havia conservat per sembrar més endavant. La terra era erma, i si el progenitor va saber treure una mica de suc a aquella mamella eixuta, ell no en va ser capaç. Malgrat haver nascut a l'illa, mai no s'hi va adaptar tan bé com ho havia fet el pare: a l'estiu li costava trobar l'ombra adequada d'una roca per no patir una insolació i a l'hi-

vern la humitat el calava i sempre tenia fred. Tampoc no podia seguir el seu pas quan transitaven per un dels tres senderis que travessen l'illa: autèntics camins de cabra perfilats entre els roquissars i amb accentuats pendents de pedra viva, que semblen tallats a ganivet, gairebé impracticables, però que el seu pare amb agilitat felina ascendia o descendia fàcilment, com si els conegués pam a pam; ell, en canvi, havia de vigilar on posava el peu, i així i tot molts cops queia rodolant i es feia ferides de certa consideració.

Tots els senderis conduïen a una minúscula cala vora els penya-segats, un arc d'arena blanca envoltat de roques de formes delirants, polides per la mar i el vent. A la caleta, sobre un llit de còdols, hi tenien la barca amb la qual anaven a pescar els dies de bon temps. Al costat dret de la breu cella de platja serpentejava l'escullera que era on el mar dipositava les seves ofrenes. Des d'allà, l'illa s'elevava uns tres-cents metres amb músculs i ones de roca que a les esquerdes, com cicatrius, permetien algun floc de matolls i de brossa, per després inclinar-se i formar un ermàs lunar d'uns quatre quilòmetres d'extensió que, de manera poc pronunciada, queia també dins les aigües. El litoral, per la zona oposada als penya-segats, mostrava raïms de pedra plens de forats rodons, gairebé perfectes, com crivellats per bales.

En el segon naufragi, una nit tancada sense lluna ni estrelles, amb el cel com una pantalla fosca, de pissarra,

una nau d'esclaus xocà estrepitosament contra l'escullera i s'enfonsà de seguida. Ni els que feien guàrdia pogueren saltar a temps. Tripulants i captius moriren ofegats. Durant dies, el mar lliurà cossos moradencs, inflats, i amb les extremitats devorades pels peixos: uns nus, engrillonats i amb cadenes, i altres amb els vestits fets esquinçalls i la boca oberta com moren els asfixiats per gasos volcànics. Quan el pare ja no esperava res més, el corrent li portà dues caixes de botelles de rom i un tonell de tabac. En va tenir per molt de temps: ell ja havia complert cinc anys quan el seu progenitor fumà el darrer cigarret i va beure el darrer glop de rom.

Pel poc que li contà el pare sobre el passat va entendre que s'establí a l'illa per voluntat pròpia. Mai no ho va confessar obertament, però de les seves paraules es podia intuir. Sempre deia: «El món és dolent, fill meu, aquí no hauràs de ser víctima de la maldat dels homes». També repetia: «Evita els homes i no patiràs». Tanmateix, ell no havia conegut ningú més que el pare i la mare i, per tant, mai no havia pogut esbrinar si eren certes tals afirmacions.

Amb la mort del pare, d'unes febres devastadores, quedà sol. Ja no sentí altra veu que el soroll de les ones i del vent. I també, de tant en tant, el bel de les cabres, l'únic ésser viu capaç de subsistir en aquell erm i que era, juntament amb la pesca, la seva sustentació essencial. Després de l'òbit del progenitor, esperava, com un mira-

cle, que el mar l'obsequiés amb alguna cosa més preuada que rom o tabac. Passava moltes nits de tempesta en el promontori, gairebé a l'extrem d'on comença la punta de llança, resguardat per una roca amb una encletxa des de la qual tenia una visió perfecta de tot l'oceà, anhelant que es produís un naufragi. S'hi ficava com si fos una fornícula i pregava a alguna força superior que el mar li portés l'ofrena desitjada. Quan la pluja era intensa, es filtrava i li entumia els ossos. A l'endemà, sortia de la llodriguera humit i gelat, però durant tota la nit no es bategava malgrat les inclemències. Observava la mar obcecada, clavat dins l'amagatall, com si en formés part, immòbil, hieràtic, emparant aigua i fred. A cops se sentia una roca o un tronc sota la tempesta. Fins i tot pensava que enfonsaria els seus peus a la terra com arrels pètries o vegetals i romandria allà ancorat, sense moure's, indiferent al pas del temps. Era com un fòssil que podia suportar totes les tortures i adversitats de la intempèrie.

Durant setmanes senceres no veia passar cap vaixell. L'illa devia haver deixat de ser una ruta transitada com era abans. Es devia haver escampat entre els mariners que aquelles costes eren traïdores i perilloses perquè sols, molt de tant en tant, sotjava una vela a la llunyania. Quan el pare era viu, gairebé cada dia i moltes nits es podia veure algun vaixell navegant o a prop de la costa o a l'horitzó. Ara, pràcticament, no en divisava cap.

Sentia la soledat del mar, de l'illa, del seu interior, i desitjava que esdevingués alguna cosa que esmicolés aquella existència buida i inhòspita com la terra i l'oceà que el tenien pres.

Possiblement el pare mai no va pensar que tindria descendència. Volia ser erm com el puny de roca que havia triat per viure. La mare fou un regal inesperat de la mar, de la vida a la qual ell ja havia renunciat. Va aparèixer en el tercer naufragi. Era un llaüt d'uns deu metres amb vela llatina. Embarcacions tan petites no solien aparèixer perquè el continent, segons el pare, era lluny. Devia haver-se extraviat. No hi havia ningú al timó ni sobre coberta. El vaixell es dirigí recte contra la costa sense tòrcer el rumb. Quan s'esquinçà en els esculls, una jove rossa va aparèixer a coberta i demanà auxili. Un cop de mar que feu ressonar els intestins del llaüt la llançà a l'aigua. El pare, testimoni del naufragi des de la cala, nedà fins als fragments de vaixell i la rescatà mig ofegada. Parlava un idioma incomprendible. Uns dies després, la mar els proporcionà el cadàver d'un home major, i ella s'agenollà, i l'abraçà i plorà durant hores sobre el seu pit inflat. Devia ser el pare de la jove, però ella no li ho va poder explicar: parlaven dos idiomes tan diferents que mai no es van poder comunicar mitjançant el llenguatge: la seva era una comunicació primitiva, rudimentària, d'assenyalar objectes o llocs, de negar o afirmar amb el cap, de demostrar fam, ganes de sexe, fred i calor. Mai

no va saber exactament cap a on es dirigia aquell llaüt o si s'havien extraviat abans de naufragar, tampoc quina era la seva història anterior a l'arribada. Ell, que va néixer nou mesos després del naufragi, va començar a aprendre la llengua d'ambdós, però la mare morí quan sols tenia quatre anys i no va poder-ne completar l'aprenentatge, així que ara sols parlava la llengua del pare. Abans, quan era viu, amb ell; i ara, sol.

En morir la mare, com que no podia usar la poca terra que hi havia entre els roquissars, el pare li feu una tomba de pedres. Just al costat de la que havia fet abans pel pare d'ella, quan va poder desferrar-la del cadàver de l'ancià i consolar amb carícies íntimes els seus plors.

El pare va poder gaudir de companyia femenina durant un lustre i llavors, quan va perdre la mare, encara va tenir el fill per fer-li companyia. Ell, en canvi, estava sol des que les febres segaren la vida al progenitor. I d'això ja en devia fer més de tres anys. No sabia precisar quan perquè, tot i que feia una incisió cada posta de sol en roques polides, a cops s'oblidava o s'equivocava comptant les ratlles de les roques diferents que havia usat perquè no hi cabien en una sola. Al pare, li havia fet també una tomba de pedres. Ara n'hi havia tres a l'illa: una vora l'altra en filera. La del pare estava una mica inclinada en un petit desnivell perquè al costat lliure de la mare, que era on li esqueia reposar, el terra no era pla del tot.

A cops es feia la il·lusió que la mar seria pròdiga i li subministraria, amb un naufragi, una dona bella i rossa com la seva mare, però acabava esvaint-se. Guaitava durant hores inacabables l'esplanada marina i no observava cap fita, cap senyal de vida humana, i sentia tot el pes, tota la intensitat de la solitud. Era com el far solitari de l'illa més propera, que es trobava a unes quinze milles a l'oest. L'havia vist un cop que amb el pare s'allunyaren força per pescar. De fet, amb vents contraris tardaren dos dies per poder tornar. En cap altra ocasió s'havien desviat tant.

El pare sempre deia que el món, referint-se a la terra que hi havia més enllà de l'horitzó, era dolent; tanmateix, mai no explicava el perquè, no parlava del continent ni dels homes que l'habitaven, i ell es preguntava sovint com eren, com vestien, si vivien en una cova com ell, si parlaven l'idioma del pare o de la mare, què contemplaven en mirar a la llunyania, quins sorolls i quines olors els eren familiars... El pare mai no li contava res del temps abans d'habitar l'illa. Per què s'havia exiliat allí? No ho sabia. No tenia resposta a la pregunta. I tampoc la imaginació suficient per inventar-ne alguna.

Esperava sol, sense perdre del tot la fe que algun dia esdevindria un naufragi com els que havien abellit la vida del pare, i tanmateix cada cop més esfereït per la possibilitat que els vaixells haguessin deixat de navegar en aquella latitud i mai no pogués veure acomplert el seu desig.

Una nit negra d'hivern, amb una tempesta irada, artèries de llamps caient l'un rere l'altre sense aturar i un bramul intens d'ones, romania en el seu refugi del promontori esperant, com tants d'altres vespres idèntics, que la sort fos propícia. Sovint, en l'aguait quiet, com en aquell moment, tenia un gust àcid dins la boca, com si patís una mala digestió, però no podia ser a causa de cap excés de menjar sinó ben al contrari per la precarietat: sols devorava els peixos que podia pescar en aquelles aigües remogudes i tèrboles i els cabrits que podia caçar amb trampes de llaços i cordes, i com que no tenia l'habilitat del pare per cap de les dues activitats, ni sabia usar totes les eines que havia fabricat o portat del continent, adesiara, passava algun dia sense cap aliment. D'aigua en tenia prou perquè a l'illa plovia regularment i quedava estancada dins les roques, i a més tenia recipients com el tonell de tabac. Però no menjar. Tot just després de la mort del pare, en una lluita titànica contra les gavines i els corbs marins perquè no els picotegessin o els fessin malbé, encara va poder assaborir uns pocs fruits miserables que oferien la mitja dotzena d'arbres nans i cadavèrics que agonitzaven i les escasses verdures i llegums escarransits que produïa l'hort. També en el forat del meteorit, hi havia un bocí fèrtil on havia crescut una mica de blat i, quan fou madur, el va moldre a cops de pedra i en feu una pasta que es va haver de menjar en un parell de dies perquè de seguida agafà

floridura. Cap conreu dels que proporcionava l'illa no durava gaire: tot acabava assecant-se i morint. Sols tenia reserves quan, amb molt d'esforç i enginy, aconseguia cobrar-se alguna peça caprina i podia salar el que li sobrava després d'associar la fam. O si en aquelles aigües, assotades constantment pel vent, podia fer una bona pescada, cosa que esdevenia esclarides vegades perquè la mar no era generosa.

Aquella nit inhòspita, en què la tempesta udolava amb fúria i la tramuntana colpejava amb força inusitada, ell, dins l'enclotxa, amb el gust àcid dins la boca, completament immòbil com les roques que l'envoltaven, pensava en totes les penúries que li oferia la vida a mans plenes i les poques recompenses als seus esforços i esperances. De sobte, va sentir un fort cruixit. Al principi pensà que era un tro, però després començà a sentir una gatzara de crits d'angoixa i de veus que pregaven auxili. Provenien de l'escullera. Es llançà a correuita cap a la petita cala. La nit era tan fosca i el temporal tan poderós que va haver d'anar amb molt de compte per no caure pel camí de cabres. Quedà a la franja d'arena obrint bé els ulls per albirar alguna cosa emergint de dins la fosca, confiant en l'aparició de supervivents o d'algun objecte. Durant uns minuts no divisà més que la massa informe del vaixell retallant-se en l'obscuritat. No va caure cap llamp que il·luminés la nit per saber quina mena d'embarcació era ni què havia passat amb

els tripulants. La pluja minvà i el vent afluixà una mica. El ressò dels darrers trons s'havia apaivagat feia estona. Malgrat la fosca va veure surar alguns embalums a prop de la costa i, malgrat les ones robustes, que no decreixien, els intentà recuperar amb un pal acabat amb un ganxo i una xarxa amb dos caps de corda que havia fet el seu pare per aquests casos, però no aconseguí arribar a cap objectiu. Sols, amb molts d'esforços, estirà una caixa amb el ganxo i, quan anava a llançar-li la xarxa per capturar-la, se li esmunyí i el corrent se l'emportà mar endins. Lluità hores per recuperar algun utensili; tots se'ls engolí la mar. Tampoc no va veure cap naufrag. Quan la nau va acabar enfonsant-se lentament, sentí veus demanant ajuda, però cada cop es feren més fluixes fins que acabaren esvaint-se.

Dues hores després, el sol guaità tímidament a l'horitzó. Entre la ressaca de la tempesta, entrellucà formes imprecises dins una mar picada. Amb la primera claror distingí fustes, fragments de l'arboradura, veles esquinçades, cordes i mitja dotzena de cadàvers surant, res que pagués l'esforç d'intentar rescatar-ho. De sobte, entre les aigües, emergí un braç, i llavors un cap. Era un supervivent a punt d'ofegar-se. Malgrat que l'aigua era freda com el gel, es desvestí i es llançà a la mar. Quan arribà a l'home ja no bategava. El cos estava inert, així que no li costà gaire portar-lo a la vorera. El va ajeure sobre l'arena. Li pitjà amb força el ventre i el pit fins a

obligar-lo a escopir molta aigua de mar. Era un mariner d'uns vint anys, barbut, amb els cabells negres i llargs, rinxolats, i un tatuatge al braç. No aturava de tremolar. Ell es vestí i, amb les fustes que tenia a l'abast i l'esca va encendre foc. Com que no semblava suficient, encalenti les seves mans al foc i li feu fregues, al mariner. A la butxaca del seu gipó va trobar un objecte rectangular, una capseta de metall amb incrustacions de nacre. Era evident que aquell home no se n'havia volgut desfer quan s'estava ofegant. Refulgí a la llum del sol. Sentí curiositat i, en comprovar que el naufrag no recuperava el coneixement, decidí esbrinar què contenia. Va estirar la tapa per obrir-la i no va poder: estava tancada com si s'hagués segellat. Semblava hermètica, la qual cosa garantia que el contingut no s'hauria fet malbé. Agafà una pedra i, amb tota la precaució possible, colpejà la tapa fins que es badà amb una queixa. Quedà perplex en descobrir el contingut: un pergamí doblegat, esgrogueït i ple de taques d'humitat, ajagut sobre el folrat vermell. El desdoblejà i el contemplà: hi havia uns caràcters màgics, incomprensibles per a ell: no sabia llegir. Recordà que quan era nen la mare amb un tros de branca marcà sobre l'arena símbols com aquells i li havia dit que era escriptura. Morí abans de poder-li ensenyar a desxifrar-los. El pare ni ho intentà. Tot i així, observà un cop i un altre la composició de cada un dels rengles i feu esforços per intentar comprendre alguna cosa, fins

que desistí. Colèric, llençà el paper i la capsa a terra. El cofret quedà desconjuntat boca avall i el pergamí mig enterrat en l'arena. Llavors, es penedí i recuperà l'escrit pensant que, si el naufrag sobrevivia, podria explicar-li el significat d'aquells símbols desconeguts.

Durant hores el mariner delirà. Deia coses gairebé incomprendibles en l'idioma del pare. No sabia si no l'entenia perquè no vocalitzava igual, perquè el lèxic era més complex o perquè res del que deia no tenia cap sentit. Li semblava que parlava d'una dona de la qual devia estar enamorat, però no ho sabia segur. A poc a poc, es va anar apagant com una espelma i la seva veu era cada cop més feble. Igual que havia escaigut amb els arbres i l'hort, a pesar dels seus esforços, no va poder evitar que morís amb el crepuscle, quan el sol oxidava de morat el cel. Va sentir ràbia: per una vegada que havia tingut l'oportunitat d'estar amb un altre ésser humà que no fos el pare o la mare, la mort se l'emportava sense haver pogut parlar-hi, sense haver pogut demanar-li informació sobre el continent i els seus habitants. Tampoc no li podria desvelar el contingut del pergamí que havia decidit conservar.

Com que no hi havia lloc al costat de les tres tombes, pensà que retornaria a la mar aquell cos que li havia manllevat. De la seva cova portà amb moltes dificultats, pel camí de cabres, una post de fusta recuperada en un dels naufragis del qual fou testimoni el

pare i que no usava. Hi col·locà el cadàver del mariner a sobre i l'arrossegà fins a la mar. Quan surava sobre l'aigua, la va empènyer perquè el corrent se l'emportés cap endins i s'enfonsés a les profunditats on romanien les despulles del seu vaixell i de tots els altres des de temps immemorials.

A partir d'aquell dia va sentir com una mena de desassossec que no li fugia ni amb les tasques més dures. Moltes nits, dins la cova, vora el foc, agafava el pergamí i contemplava un a un els signes que a tinta hi havien imprès, però no n'entenia cap. Pensava que li agradaria que algú li pogués explicar què significaven, quin era el missatge que transmetien. I també poder contar a qui ho fes, que el mariner a qui pertanyia l'escrit havia mort a pesar de com havia maldat per salvar-lo. Segur que en el continent algú coneixeria la història del mariner i d'aquell pergamí i voldria escoltar com foren els seus darrers moments, com havia mort.

Un matí que el vent no bufava i que la soledat se li feu insuportable, conscient que no podia seguir sols amb la companyia de les tres tombes i de les cabres durant tota l'existència, deixà mitja barca dins la mar, mitja fora, carregà les peces de roba i els objectes que posseïa, les poques provisions que conservava i el tonell d'aigua potable ple a vessar. També el pergamí. Llavors, va empènyer la barca fins que lliscà endinsant-se entre les ones dòcils, s'hi ficà a dins i començà a remar cap a

l'horitzó, en direcció nord, allà on creia que hi havia el continent, el lloc d'on provenien els vaixells, el lloc on coneixien el secret de l'escriptura.